

25.8.2016

Valtiovarainministeriö
Ilkka Lahti
Snellmaninkatu 1 A, PL 28
00023 Valtioneuvosto

VM055:00/2014

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tulotietojärjestelmästä ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä, AKAVA ry:ltä sekä Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:ltä lausuntoa luonnokseen hallituksen esitykseksi laiksi tulotietojärjestelmästä sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Lausuntona luonnokseen hallituksen esitykseksi palkansaajakeskusjärjestöt yhdessä esittävät seuraavaa:

Esityksen pääasiallinen sisältö ja keskeiset tavoitteet

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki tulotietojärjestelmästä. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi useita lähinnä teknisluonteisia muutoksia muihin lakeihin. Tulorekisterin rekisterinpitäjänä toimisi Verohallintoon perustettava uusi Tulorekisteriyksikkö. Kansallisen tulorekisterin (Katre) perustaminen liittyy laajempaan kansallisen kokonaisuinfrastruktuurin kehittämishankkeeseen.

Luonnoksen mukaan tulotietojärjestelmä muodostuisi tulorekisteristä ja siihen liittyvistä sähköisistä palveluista. Tulorekisterissä olisi jatkossa tiedot luonnollisten henkilöiden palkka-, eläke- ja muista etuustuloista sekä niihin liittyviä muita tietoja reaaliaikaisesti työnantajan tai muun suorituksen maksajan ilmoittamina. Tarkoituksena olisi korvata työnantajien ja muiden suorituksen maksajien eri viranomaisille tai julkista tehtävää hoitaville tahoille tapahtuva päällekkäinen, eri aikaan ja eri tavalla tapahtuva tietojen ilmoittaminen. Suorituksen maksaja ilmoittaisi ennalta määriteltyjen standardien mukaiset tiedot yhteen kertaan tulorekisteriin kaikkien tiedon käyttäjien käyttöön. Ehdotetussa laissa ei säädettäisi suorituksen maksajan tiedonantovelvollisuudesta, vaan siitä säädettäisiin edelleen muualla lainsäädännössä.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan ilmoitettava tietosisältö määräytyisi suorituksen maksuhetken mukaan. Tulorekisteriin talletettaisiin vain maksetut suoritukset. Rekisteriin talletettavat tiedot olisivat pakollisia, vapaaehtoisia tai näihin tietoihin liittyviä rinnakkaisia tietoja. Pakollisten tietojen sisältö vastaisi pääosin niitä tietoja, jotka suorituksen maksaja on velvollinen antamaan Verohallinnolle, eläkelaitokselle, tapaturmavakuutusyhtiölle ja työttömyysvakuutusrahastolle jo tälläkin hetkellä vuosittaisina niin sanottuina vuosilmoitustietoina. Tulorekisteriin tapahtuva ilmoittaminen korvaisi voimassa olevat vuosi-

SAK

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Hakaniemenranta 1, 3. krs, 00530 Helsinki
PL 157, 00531 Helsinki
vaihe 020 774 000
www.sak.fi

AKAVA

Akava ry
Rautatieäisenkatu 6
00520 Helsinki
vaihe 020 7489 400
www.akava.fi

STTK

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
Mikonkatu 8 A, 6. krs, 00100 Helsinki
PL 421, 00101 Helsinki
vaihe (09) 131 521
www.sttk.fi

ilmoitukset. Tiedot tulisi ilmoittaa pääsääntöisesti viiden päivän kuluessa suorituksen maksusta ja lähtökohtaisesti tiedot annettaisiin sähköisesti esimerkiksi suoraan yritysten palkanlaskentaohjelmista tulorekisterin teknisen rajapinnan kautta. Ainoastaan erityisestä syystä tiedot voitaisiin antaa paperilomakkeella.

Tulorekisterin käyttötarkoitus olisi hallituksen esitysluonnoksen mukaan vastaanottaa, tallettaa ja välittää tulorekisteriin talletettavia tietoja tiedon käyttäjille. Esitysluonnoksen mukaan tulorekisterin tietoja välitettäisiin ainoastaan viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitaville tahoille, jotka lueteltaisiin laissa. Tiedot olisivat tulorekisteriyksikössä salassa pidettäviä. Tulorekisteriin merkityn tiedon oikeellisuuden ja juridisen luonteen arvioisi kuitenkin aina tiedon lopullinen käyttäjä omissa prosesseissaan.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan tulorekisterin keskeisenä tavoitteena on vähentää työnantajien ja muiden suoritusten maksajien hallinnollista taakkaa sekä yksinkertaistaa palkkatietoihin liittyviä ilmoittamismenettelyjä- ja velvoitteita. Jatkossa työnantaja ilmoittaisi tiedot vain yhteen kertaan ja yhdellä ilmoituksella kaikkien tulorekisterin tietoja käyttävien tahojen tarpeisiin. Tulorekisteri olisi näin ollen ajantasainen tietovarasto kansalaisten ansio- tuloista reaaliaikaisia tulotietoja omassa toiminnassaan tarvitsevien viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien tahojen käyttöön.

Myös kansalaiset voisivat tarkistaa omien tulotietojensa oikeellisuuden ja ajantasaisuuden milloin tahansa niin sanotun kansalaisen palvelunäkymän avulla.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan esityksen tavoitteena on myös harmaan talouden torjunta. Esitysluonnoksen mukaan tulorekisteri mahdollistaisi reaaliaikaisen viranomaisneuvonnan ja valvonnan sekä estäisi käytännössä esimerkiksi eri tulotietojen ilmoittamisen eri viranomaisille ja julkista tehtävää hoitaville tahoille.

Esitysluonnoksen mukaan uudet lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Tulotietojärjestelmästä annettua lakia sovellettaisiin palkkatulojen osalta vuoden 2019 alusta ja etuustulojen osalta 2020 alusta. Vuoden 2019 alusta tulorekisterin tietoja käyttäisivät Verohallinto, eläkelaitokset, Kansaneläkelaitos sekä Työttömyysvakuutusrahasto. Muut tahot ryhtyisivät käyttämään tulorekisterin tietoja vuoden 2020 alusta.

Palkansaajakeskusjärjestöjen kanta

Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät tulorekisterihanketta kannatettavana. Onnistuessaan tulorekisteri vähentäisi työnantajien hallinnollista taakkaa, helpottaisi sosiaalietuuksien hakemiseen liittyvää byrokratiaa ja ehkäisisi harmaata taloutta. Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät harmaan talouden sekä talousrikollisuuden torjuntaa myös erittäin tärkeänä tavoitteena tulorekisterille. Tulorekisterin tiedot yhdistettynä kansalaisen palvelunäkymään voisivat lisäksi helpottaa jokaisen oman talouden ja tulojen seurantaa. Hankkeen tavoitteena tulee olla tulotietojärjestelmän toimiminen tulevaisuudessa siten, että siitä saadaan tuottavuushyötyä koko talouden tasolla.

Työnantajan hallinnollisen taakan vähentämisen lisäksi tärkeää on myös kerättyjen tietojen hyödynnettävyys. Kerättyjen tietojen pitäisi palvella kattavasti niin sosiaaliturvan, verotuksen, tilastoinnin kuin ihmisten omiakin tarpeita.

Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät erityisen tärkeänä jokaisen mahdollisuutta ajantasaisesti ja helposti tarkistaa rekisteriin merkityt omat tietonsa: erityisesti rekisteriin kirjautumisen ja

tunnistautumisen tulee olla helppoa. Tämän tulee myös mahdollistaa pikaisen reagointi-mahdollisuuden, mikäli rekisteriin merkityt tiedot olisivat puutteellisia tai virheellisiä. Myös tietojen korjaamisen tulee olla mahdollisimman vaivatonta. Lisäksi korjaukset virheellisiin ja puutteellisiin tietoihin tulee aina tehdä viivytyksettä.

Hankkeen yhteydessä ihmisten omistajuutta omiin tietoihin tulee muutoinkin vahvistaa. Sen lisäksi, että ihmisillä on kattava oikeus tarkastella omia tietojaan, tulee olla mahdollista myös valtuuttaa muu mahdollinen taho tekemään samoin. Valtuutus tietojen käsittelyyn voisi mahdollistaa esimerkiksi henkilökohtaisen talouden seurantaan tarkoitettujen palveluiden käyttämisen tai helpottaa tulosisäädösten maksujen, esimerkiksi ammattiyhdistysten jäsenmaksujen, laskuttamisen.

Sosiaalivakuutuslainsäädännön muutostarpeet

Tulorekisterin toteuttamisen yhteydessä tarkastellaan myös sosiaalivakuutuslainsäädäntöä ja sen tulokäsitteitä. Tulorekisterihankkeen ohjausryhmässä on linjattu, että sosiaalivakuut-tamisen etuuslainsäädäntöön tulee tehdä tulorekisterin kannalta tarpeelliset luonteeltaan tekniset uudistukset kustannusneutraalisti siten, että sosiaaliturvalainsäädännön tietotar-peet voidaan pääosin kattaa yleisemmistä palkkahallinnon tietojärjestelmistä saatavissa olevilla tiedoilla.

Palkansaajakeskusjärjestöjen näkemyksen mukaan sosiaaliturvaa ei voida kehittää ja muuttaa rekisterilähtöisesti vaan sosiaaliturvan muut tavoitteet ovat edelleen lähtökohtana. Mahdolliset sosiaalivakuutuslainsäädännön muutokset on valmisteltava sosiaali- ja terve-yshministeriössä vakiintuneen tavan mukaisesti kolmikantaisesti ja vaikutukset on arvioitava perusteellisesti. Valmistelussa on varmistettava, että sosiaaliturva ei heikkene.

Työnantajan hallinnollisen taakan vähenemisen ohella tärkeää on myös palkansaajan hal-linnollisen taakan huomioiminen. Tulorekisterin myötä sosiaaliturvan hakemiseen tarvittavi-en liitteiden ja selvitysten määrän pitäisi vähentyä, kun tulotiedot siirtyvät ajantasaisesti ja automaattisesti tulorekisterin kautta. Parhaimmillaan tulorekisterin mahdollistamat sosiaali-turvamuutokset helpottavat asiointia sosiaaliturvaviranomaisten kanssa.

Jotta tulorekisterihanke etenee aikataulussa, lienee tarpeen aloittaa tietojärjestelmän ra-kentaminen jo ennen kuin sosiaalivakuutuslainsäädännön muutoksia on ehditty valmistella. Tulorekisterin tietosisältöä voidaan kuitenkin myöhemmässä vaiheessa supistaa, jos sosi-aalivakuutuslainsäädännön muutokset vähentävät tietotarvetta.

Pykäläkohtaisia kommentteja

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan tulotietojärjestelmälain pykälässä 16 säädetään tulo-rekisteriyksikön toiminnan tukena olevasta yhteistyöryhmästä. Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät erittäin myönteisenä, että yhteistyöryhmän kokoonpanossa on suoritusten saajien edustaja. Pidämme tärkeänä, että palkansaajien ja muiden suorituksen saajien tarpeet ja näkemykset tulevat huomioituksi myös tulotietojärjestelmän jatkokehittämisessä.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan tulotietojärjestelmälain pykälässä 18 säädetään muun muassa tulorekisteriyksikön velvollisuudesta pyytää lausuntoa toiminta- ja talous-suunnitelmasta sekä kehittämissuunnitelmasta kaikilta tiedon käyttäjiltä sekä keskeisiltä suorituksen maksajaa edustavilta tahoilta. Tällaisia olisivat esimerkiksi Suomen Taloushal-lintoliitto ry, Suomen Yrittäjät ry, Elinkeinoelämän Keskusliitto ry, Valtiokonttori sekä Suo-

men Kuntaliitto ry. Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät tärkeänä, että lausuntoa pyydetään aina myös suorituksen saajia edustavilta tahoilta, eli palkansaajakeskusjärjestöiltä. Näin ollen esitämme hallituksen esitysluonnoksen täydentämistä tältä osin.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

AKAVA ry

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry